

Ethiopië kent reeds eeuwenlang periodes van voedseltekorten en hongersnood. Geschriften die teruggaan tot de 12de eeuw, vermelden de regelmatige terugkeer van crisissituaties na droogteperiodes. Ook vandaag nog leven de meeste Ethiopiërs onder de armoedegrens. Maar is de droogte werkelijk een doorslaggevende oorzaak?

Anne-Marie Angenon

Ethiopië: voedselschaarste is vooral structureel

4

LANDBOUWSITUATIE

Ethiopië, een land in de Hoorn van Afrika, heeft een oppervlakte van 1.098.000 km². Van de 73 miljoen inwoners, leeft 85% op het platteland. De landbouw is de belangrijkste economische activiteit van het land. De sector geeft werk aan 90% van de actieve bevolking en zorgt voor 46% van het BNP. De landbouwproductie verschilt echter van streek tot streek. De verklaring hiervoor moet gezocht worden in de topografie van het land. 40 jaar lang heeft vulkanische activiteit het landschap gemodelleerd. Het oosten van het land bestaat uit hoge vulkanische plateaus (gemiddeld hoger dan 1.500 meter). Er heerst een gematigd klimaat. Ten zuidwesten van de Riftvallei ligt het laagland. Het is dunbevolkt en heeft een zeer warm en schraal klimaat, een woestijnklimaat.

Het hoogland krijgt veel regen. Met zijn gematigd klimaat is dit de vruchtbaarste regio van het land. Op de markten vind je er, het hele jaar door, lokale

vruchten en groenten in overvloed (ananas, mango's, papavers, bananen, watermeloenen,...). Er wordt zelfs voor de export geteeld: oliehoudende granen, groenten en vooral koffie (2/3 van de exportinkomsten). Die gewassen zorgen voor bijna 90% van de totale exportinkomsten van Ethiopië. De overlevingslandbouw - boeren die het moeten zien te redden met een klein stukje land - overheerst echter (80% van de bevolking). Globaal gezien is de landbouwsector slecht uitgebouwd. Er zijn geen structuren. Zaadbanken, opslagmogelijkheden en distributiekkanalen zijn er nauwelijks. De technieken die gebruikt worden zijn vergelijkbaar met methodes die in Europa tijdens de middeleeuwen gebruikt werden

DE VOEDINGSSITUATIE EN DE GEVOLGEN

Volgens de FAO is 49% van de Ethiopische bevolking ondervoed (gemiddeld is er per persoon voor 1.410 kcal per dag aan voedsel beschikbaar i.p.v. de veriste 2.500 kcal). 64% van de kinderen

onder de 5 jaar heeft voedingstekorten en 47% weegt te weinig. Bij gevolg is de gezondheidstoestand van de mensen erbarmelijk, de graad van scholariëatie erg zwak (kinderen kunnen geen les volgen met een lege maag) en het economische rendement in het algemeen maar matig. Ethiopië kampt met twee vormen van voedselschaarste.

VOORBIJGAANDE VOEDSELSCHAARSTE

Er is een voorbijgaande schaarste die het resultaat is van uitzonderlijke omstandigheden zoals bv. een conflict of droogte. In principe volstaat het dan eigenlijk dat het conflict opgelost raakt of er voldoende regen valt, om opnieuw "normale" hoeveelheden te oogsten.

Droogte wordt vaak als de hoofdoorzaak van voedselschaarste beschouwd. Bepaalde studies hebben echter aangetoond dat de droogte maar een bijkomende factor is. Het is vooral de economische structuur van het betrokken land die maakt of een land te lijden

10.000 families nemen deel aan onze programma's. 60% daarvan heeft een vrouw als gezinshoofd.

heeft onder de droogte en in welke mate. In landen die hun inkomsten vooral uit landbouw verwerven, die over weinig infrastructuren beschikken en waar de bevolking maar weinig verdient, hebben de weersomstandigheden een grote impact op de bevolking. In Ethiopië is de verkoop van landbouwproducten niet gestructureerd en bestaan er nauwelijks bronnen van inkomsten buiten de landbouwsector.

Een van onze objectieven is meer eten produceren voor lokaal gebruik. De promotie van kippenteelt is daar een onderdeel van.

Elke daling van de productie betekent dan ook tekort aan eten en ondervoeding voor kansarme families.

In complexe economische systemen waarbinnen de landbouw slechts een beperkte rol speelt, kunnen de negatieve effecten van droogte gemakkelijk opgevangen worden door inkomsten buiten de landbouw. Schaarste is dus blijikbaar vóór alles een structureel probleem.

STRUCTURELE SCHAARSTE

Zelfs als we rekening houden met de totaliteit van de landbouwproductie in Ethiopië (zowel voor eigen gebruik als voor export), dan stellen we vast dat er onvoldoende voedsel geproduceerd wordt voor het geheel van de bevolking, ook niet wanneer er voldoende regen valt. Verschillende factoren die elkaar beïnvloeden, liggen aan de basis van deze schaarste. Het laagland met zijn schrale, weinig vruchtbare grond, wordt hoofdzakelijk bewoond door nomaden. In het verleden trokken de mensen telkens weer verder als de grond zijn nut had bewezen. Vandaag is de beschikbare ruimte veel beperkter: drinkplaatsen en de uitbreiding van de landbouwpercelen ten koste van het grasland, hebben op bepaalde plaatsen tot een grote concentratie van vee en herders geleid. Gevolg is: overbegrazing, het verdwijnen van de vegetatie en dus minder voedsel, minder opbrengst en grotere armoede onder de herders.

Het hoogland is hoofdzakelijk bestemd voor landbouw maar de landbouwpercelen zijn zo klein dat de boeren hun grond nooit braak kunnen laten liggen. Dit leidt tot gronderosie (jaarlijks verliest Ethiopië 1,5 tot 2 miljard ton grond aan de oppervlakte) met als gevolg een daling van de voedselproductie, een gebrek aan voeder voor de dieren en vooral een verarming van de landbouwers en de veehouders. Het feit dat alle grond eigenlijk eigendom is van de overheid en dat de families het perceel dat hen toegewezen wordt, enkel in bruikleen hebben, zet de boeren er niet toe aan, als ze al de middelen hebben, om te investeren in technieken die de grondkwaliteit verbeteren. De Ethiopische regering heeft wel enkele initiatieven genomen om de landbouwproductie op te voeren: ze heeft ervoor gezorgd dat de boeren makkelijker toegang hebben tot de productiemiddelen en ze heeft leningen toegekend. Eén middelmatige oogst is echter dikwijls al voldoende om bij de afbetaling problemen te geven. Gevolg: de boeren moeten hun bezittingen verkopen of een nieuwe lening afsluiten. Alleen de welstellende boeren hebben eigenlijk kunnen profiteren van bovenvermelde overheidsmaatregelen.

De vrouwen hebben het dan nog extra moeilijk. In bepaalde streken hebben de meeste eenoudergezinnen een vrouw als gezinshoofd. Een vrouw mag echter niet ploegen, ze mag geen vee verkopen, ze mag niet helpen bij het scheiden van het kaf van het koren of ze heeft helemaal geen stuk land dat ze kan verbouwen.

Kortom, armoede is zowel het gevolg als één van de oorzaken van de ontoereikende landbouwproductie en het gebrek aan diversiteit. De arme boer heeft het geld niet om de opbrengst van zijn stukje grond te vermeerderen, zijn levensomstandigheden te verbeteren (vb. huisvesting), zich medisch te laten verzorgen. Ondervoeding en ziekte (o.m. aids - 7 tot 16% ziektegevallen afhankelijk van de regio) verzwakken hem zodat hij zijn land niet naar behoren kan bewerken met een middelmatige opbrengst tot gevolg. De zwakke landbouwsector brengt niet voldoende geld in het laatje, de mensen hebben niet genoeg te eten en hun gezondheid gaat verder achteruit.

UITZICHTLOZE SITUATIE?

In 2003 startte Caritas International met een vijfjarenprogramma voor voedselzekerheid in de districten Gulomakda en Ganta-Afesum (noorden van Ethiopië), een streek met chronische ondervoeding. Dit programma wordt gesteund door het Belgisch

Een evenwichtige voeding ligt aan de basis van een goede gezondheid.

Rationeel waterverbruik: onze teams testen de waterkwaliteit.

Overlevingsfonds en heeft verschillende objectieven:

- **Betere en hogere landbouwproductie voor eigen verbruik.** Dit gebeurt via kleinschalige irrigatieprojecten (procédé met een minimum aan waterverbruik), gebruik van meststoffen en verbeterd zaaigoed (selectie uitgevoerd door de landbouwers zelf), verbeteren van de veestapel, introductie van nieuwe groentesoorten, promotie van bijenteelt en kippenteelt.
- **Beter milieu.** Vorming leidt tot verstandig waterbeheer en bestrijding van bodemerosie.

- **Betere gezondheidssituatie.** Dit gebeurt via vorming rond hygiëne en voeding.
- **Betere levensomstandigheden voor de vrouw:** ondersteuning van bestaande vrouwengroepen, bestrijding van een aantal taboes, grotere betrokkenheid van de vrouw bij de projecten, enz. Daarnaast wordt een centrum voor dierenverzorging uitgebouwd, dat vorming en ondersteuning geeft aan de landbouwers. Vrouwen gaan in groep geiten kweken.

In het zuiden van Ethiopië, in het district Badawacho, loopt sinds 2004 een driejarenprogramma ter ondersteuning van kansarme boeren. Dit programma heeft verschillende luiken: kwaliteitsverbetering van de landbouwgrond, promotie van groenteteelt, compostering, telen van veevoedergewassen, introductie van nieuwe verbeterende maïsoorten via zaadselectie.

De resultaten van deze twee projecten zijn veelbelovend: de oogsten zijn verbeterd, de lokale gemeenschappen zijn eigenaar geworden van bepaalde realites, de grondkwaliteit is er op vooruitgegaan, de landbouw kent een grotere diversiteit, er worden initiatieven genomen die voor inkomsten buiten de landbouw zorgen. Er is als het ware een sneeuwbaaleffect ontstaan: een aantal activiteiten binnen het programma werden spontaan overgenomen door nog niet betrokken verenigingen.